

Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin Geliştirilmesi***Development of the Midwifery Professional Values Scale**Şenay DEMİRBAŞ MEYDAN^a, Nurten KAYA^b

ÖZ Amaç: Bu araştırma; Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'ni geliştirmek amacıyla metodolojik türde yapıldı. **Gereç ve Yöntem:** Uluslararası Ebelik Konfederasyonu, etik kodlarından yararlanılarak 46 maddelik taslak Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği oluşturuldu. Kapsam (İçerik) Geçerliği (16 uzman görüşü), Yapı Geçerliği (Faktör Analizi), Madde Analizi, İç Tutarlılık Analizi, Test-Tekrar Test Analizi yöntemleri ile taslak Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirliği test edildi. Analizler sonucunda, 30 maddelik "Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği" son halini aldı. Araştırmanın evreni; İstanbul bölgesinde ebe kadro sayısı en fazla olan sekiz hastanede ebe olarak görev alanlardan meydana geldi. Ebelerin Profesyonel Değerleri ölçeğinin ikinci aşamadaki taslak şekli 44 maddeden oluştuğundan madde sayısının en az on katı olan 440 ebe örnekleme alındı. Araştırma kapsamına alınan verilerde kayıpların olacağı düşünülerek 5 ebe, yedek olarak araştırmaya dahil edildi. Sonuç olarak araştırma tabakalı rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 445 ebe üzerinde gerçekleştirildi. **Bulgular:** Kapsam (İçerik) Geçerliği amacı ile uzmanlardan alınan görüşler taslak ölçeğin 46 maddesinin kabul edilir nitelikte olduğunu gösterdi. Fakat düşük oranda uygun bulunmayan iki madde karşılıklı görüşmeler sonucunda ölçekten çıkarıldı (44 madde). Taslak Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin faktör analizi sonucunda toplam varyansın %60,29'unu açıklayan 30 maddeli 4 faktörlü (Ebelik İlişkileri, Ebelik Uygulamaları, Ebelik Bilgi ve Uygulamalarında Gelişme, Ebelerin Mesleki Sorumlulukları) yapı oluştu. 30 maddeli Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin toplam puanda; Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,96; madde-toplam puan korelasyonu 0,547-0,689 arasında bulundu. Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin test-tekerrar test korelasyon katsayısı ölçeğin toplamında 0,93 bulundu. **Sonuç:** Geliştirilen Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği geçerlilik ve güvenilirliği oldukça yüksek, mesleğe karşı tutumu belirlemede yeterli bir ölçme aracıdır. **Anahtar kelimeler:** Ebelik, geçerlik, güvenilirlik, ölçek geliştirme, profesyonel değerler

ABSTRACT Aim: This research; of midwives Professional Values, promote methodological types of Scale. **Methods:** Research, Istanbul region; three hospitals depending on the Association of Public Hospitals of Fatih, two hospitals depending on the Association of Public Hospitals of Istanbul North Anadolu, two hospitals depending on the Association of Public Hospitals of Istanbul South Anadolu, one hospital depending on the Association of Public Hospitals of Cekmece Region, on the midwife staff a total of no more than the maximum number of 8 's in the hospital, was made between the dates of March 2015-June 2015. **Results:**The research universe; The maximum number of midwives in Istanbul staff of eight in hospital occurred as the midwife of midwives Professional Values from the scale of the number of items from 44 in draft form item is retrieved at least ten times the research sampling data received 440 midwife in losses were included in the study as a backup in mind will be 5 midwife. As a result research stratified random sampling method (layer was used as the criteria for hospitals) was carried out on the selected 445 with midwife. EPDÖ is the items of the ICM's 46-point scale was created by using the code of ethics. These materials are the validity scope (context,16 expert opinion), the validity of doing (factor analysis), item analysis, analysis of the internal consistency of the lower Dimensions item analysis, test-retest reliability analysis validity and analysis were performed. As a result of the 30-point analysis "midwifery professional values scale" created a new scale. **Conclusion:** As a result, "the scale of the Professional Values of midwives" of validity and reliability is very high, the attitude towards the profession was determined to be sufficient in determining a measuring tool.

Keyword: Midwifery, validity, reliability, scale development, professional values

Giriş

Toplumda genelde tüm uğraşları meslek olarak görme eğilimi vardır, fakat toplumda kabul gören tüm uğraşlar meslek olarak kabul edilmez. Uğraşların meslek olarak kabul edilmesi için bazı ölçütleri taşıması gerekmektedir.

Bu ölçütleri karşılayan bir meslek, insanlara yararlı mal ve hizmet üretmek ve bunun karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenen ve etik

Geliş Tarihi/Received:10-11-2017 / Kabul Tarihi/Accepted:26-12-2017

^aUzman Ebe, İstanbul Sağlık Bilimleri Üniversitesi Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Bölüm Koordinatörü, ORCID ID:0000-0003-1500-5333

^b Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, ORCID ID: 0000-0003-0414-3589

Sorumlu Yazar /Correspondence: Şenay DEMİRBAŞ MEYDAN,e-mail: senay_1501@hotmail.com

* Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezidir

değerleri kapsayan etkinlikler bütünüdür (1).

Meslek ölçütleri ile ilgili çalışmalar 1950’li yılların başından günümüze kadar birçok sosyal araştırmacı tarafından yapıldı (2,3). Literatürde meslek ölçütleri içinde öncelikli olarak; uzun ve örgün bir eğitim süresi, tanımlanmış normlar, karar verme ve uygulamada otonomi, belli bir cinsiyete özgü olmama, özel bir hizmet/ürün ile toplumsal bir gereksinimi yanıtlama, eğitim-hizmet vb. alanlarda kullanılan etik kural ve yasalar sıralanmaktadır. Görüldüğü gibi bir mesleğin kendine özgü ahlaki kurallarının, diğer bir deyişle etik kodlarının olması, önemli bir meslekleşme ölçütüdür (3,4).

Dünyada en eski mesleklerden biri ebelik mesleğidir ve her dönemde mesleğe özgü ahlaki kuralları olmuştur (5). Ebelik mesleği, bilim ve sanatın birleştiği, ruh ve etik değerler üzerine temellenmiş profesyonel bir sağlık disiplini (6). Bir mesleğin profesyonelleşmesi için, o mesleğin toplum tarafından kabul görmesi gerekmektedir (7). Bu meslek, Türk kültüründe itibar görmüş, kadınlar için emek veren tanrıçalar olarak uzun yıllar kabul edilmiştir (8).

Ebelik uygulamaları, zaman, güven, farkındalık ve alçak gönüllülük anahtar olarak görülerek doğum ve sonrası korkuları dengeleyen, gebelik ve doğumun fizyolojik gerçekliklerine dayandırılan, kadın ve bebekleri etkileyen, kültürel değerlerle çevrili mesleki ve kişisel değerlere dayanır (9,10). Mesleğe özgü etik kodları şekillendiren değerlerin, insanın tutum ve davranışlarını etkilediği, biçimlendirdiği ve yönlendirdiği ileri sürülmektedir (5). Çok farklı tanımları yapılmakla beraber genelde değer; bireye, objeye, düşünceye ait güçlü motivasyonel, sübjektif, doğru, gerçek, güzel, iyi olanın seçimi olarak tanımlanır. Mesleki değerler ise; bir meslek grubu tarafından önem verilen genel niteliklerdir (11). Diğer bir literatürde değer; bir şeyin arzu edilebilir ya da edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak tanımlanmaktadır (12).

Öte yandan bireyler değerleriyle doğmazlar; daha ziyade değerler çevre, aile ve kültürden etkilenerek ömür boyu biçimlenmeyi sürdürür. Ebeler için gebelik ve doğum değer yüklü deneyimler olup; annelere ve bebeklerine hümanist ve bütüncül yaklaşan kişilerdir. Ebelerin kadın sağlığı, gebelik öncesi, gebelik sonrası, doğum, doğum sonrası bakım ve yeni doğanlara yönelik pek çok rolleri vardır (5,13).

Ebelik rollerinin mesleki değerlere göre planlanması ve uygulanması, hümanist ve bütüncül bakım uygulamalarına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle ebeliğin kendine özgü etik kodlarının bulunması, kaçınılmaz bir gerekliliktir (4,14).

Günümüzde Türkiye’deki Ulusal Ebeler Derneğinin kabul ettiği ve Uluslararası Ebeler Konfederasyonu (The International Confederation of Midwives-ICM) tarafından geliştirilen etik kodlar bulunmaktadır (5,13). Diğer yandan ebelerin uygulamalarında ICM’in etik kodlarını rehber alıp almadıkları dolayısı ile uygulamalarını profesyonel ebelik değerlerine dayandırılma durumu irdelenmesi gereken önemli konulardan biridir. Söz konusu irdelenmeyi yapabilmek için geçerli ve güvenilir ölçme araçlarına dolayısı ile bir ebelerin profesyonel değerleri ölçeğine gereksinim vardır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü

Bu araştırma; Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği’ni geliştirmek amacıyla metodolojik türde gerçekleştirildi.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evreni; İstanbul Bölgesinde ebe kadro sayısı en fazla olan sekiz hastanedeki ebelerden meydana geldi. Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği’nin taslak şekli 44 maddeden oluştuğundan madde sayısının en az on katı olan 440 ebe örnekleme alındı. Araştırma kapsamına alınan verilerde kayıpların olacağı düşünülerek 5 ebe yedek olarak araştırmaya dâhil edildi. Sonuç olarak araştırma tabakalı rastgele örnekleme yöntemi (tabaka ölçütü olarak hastaneler kullanıldı) ile seçilen 445 ebe üzerinde gerçekleştirildi. Araştırmaya ebelerin dâhil edilme ölçütleri; diplomalı olarak ebe kadrosunda çalışıyor olma, araştırmaya katılmaya gönüllü olma olarak belirlendi. Araştırma dışı tutulma ölçütü; çalışmanın yapıldığı sırada, ebenin izinli veya raporlu olması şeklinde oluşturuldu.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen ebelerin sosyo-demografik özelliklerine yönelik “Ebe Bilgi Formu”, “Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği (EPDÖ)”, kullanıldı.

Ebe Bilgi Formu: Ebelerin yaşı, mesleki öğrenim durumu, çalıştığı birim ve birimdeki görevi değişkenlerinden oluştu.

Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği (EPDÖ): Ölçek, ICM etik kodları rehber alınarak oluşturuldu. Ölçeğin 5’li likert tasarımı; “önemli değil”, “biraz önemli”, “önemli”, “çok önemli”, “son derece önemli” şeklinde derecelendirildi. Likert tipi ölçekteki her bir ifade 1’ den 5’e puanlandı. Ölçekte yer alan her bir madde için “önemli değil” yanıtına “1”, “biraz önemli” yanıtına “2”, “önemli” yanıtına “3”, “çok önemli” yanıtın “4” ve “son derece önemli” yanıtına “5 puan verildi. Ölçekte ters kodlanması gereken ifade bulunmamaktadır. Ölçeğin geliştirilme aşamaları Veri Toplama Süreci bölümünde yer almaktadır.

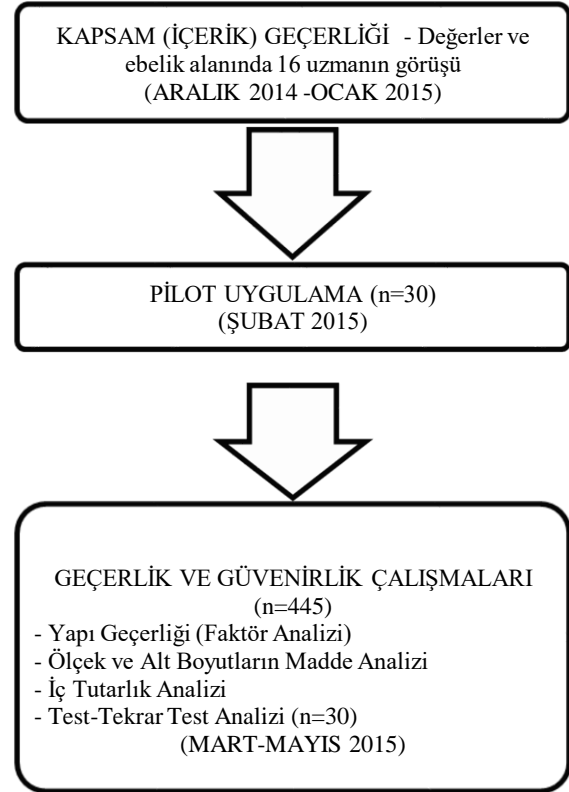
Veri Toplama Süreci

Madde havuzu oluşturma aşaması: Likert tipi değer ölçeği hazırlamak için bir dizi işlemin gerçekleşmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle ölçülmek istenen değerle ilişkili olduğu düşünülen çok sayıda olumlu biçimde ifade edilmiş değer cümlesi yazılması gerekmektedir. EPDÖ’nün maddeleri ICM’in etik kodlarından yararlanılarak oluşturuldu.

Uzman görüşü aşaması: Ebelik değerlerine dayalı profesyonel uygulama önermeleri ile hazırlanan 46 maddelik ölçek, kapsam geçerliliği açısından 16 uzman görüşüne sunularak ön elemenden geçirildi. Uzmanlardan her bir maddeyi “uygun değil, biraz uygun, uygun, çok uygun” şeklinde değerlendirmeleri istendi. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda benzer ifadeleri içeren maddeler çıkarıldı. Buna göre Ebelerin Profesyonel Değerler Ölçeği taslağında ilk aşamada 46 madde bulundu. Uzman görüşüne göre taslak ölçekteki 9. madde ve 28. maddeler çıkarıldı toplam 44 maddeden oluşan taslak ölçek elde edildi. Ölçeğin uzman görüşüne ilişki istatistik verileri bulgular bölümünde bulunmaktadır. **Ön uygulama aşaması:** Uzmanların yazılan tutum ifadelerine ilişkin değerlendirmelerine dayanarak yapılan düzenlemelerden sonra 44 maddelik deneme ölçeği 30 kişilik bir gruba yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulandı. Ölçeği yanıtlama süresinin yaklaşık 20 dakika olduğu saptandı.

Maddelerin anlaşılabilirliği vb. özellikler yönünden sorun saptanmayan taslak

EPDÖ’nün geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapıldı (Şekil 1).

Şekil 1: Araştırmanın Tasarımı

Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışma, Helsinki İnsan Hakları Bildirgesi ilkelerine uygun olarak oluşturuldu. Medipol Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan etik kurul onayı alındı (Tarih: 18/07/2014, Sayı: 10840098) ve araştırmanın yapılacağı kurumlardan yazılı izinler alındı. Araştırma kapsamındaki bireylerin haklarının korunması için araştırma verilerini toplamaya başlamadan önce bireylere, araştırmanın yapılma amacı, süresi ve araştırma süresince yapılacak işlemler açıklanarak “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur” yazılı ve sözlü olarak alındı. Bireylerin, bilgilerinin araştırmacı ile paylaşıldıktan sonra korunacağı söylenerek “gizlilik ve gizliliğin korunması” ilkesine uyulmasına özen gösterildi.

Veri Analizi

Taslak ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması için verilerin analizinde SPSS 13.0 (Statistical Package for Social science for Windows Version 13.0) paket program kullanıldı. Kullanılan istatistik yöntemler Tablo 1’de verildi.

Tablo 1. Çalışmadan Elde Edilen Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntemler

	Analiz Yöntemi	Geçerlik/Güvenirlilik
Kapsam (İçerik) Geçerliliği	Lawshe Tekniği	Geçerlik
Yapı Geçerliliği (Faktör Analizi)	Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) Ve Varimax Rotasyon Yöntemi	Geçerlik
Madde Analizi		
Tüm Grup İçin Madde-Toplam Puan Analizi	Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi	Güvenirlilik
Yaş Gruplarına Göre Madde-Toplam Puan Analizi	Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi	Güvenirlilik
Alt Boyutların Madde Analizi		
Alt Boyutların Madde-Toplam Puan Analizi	Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi	Güvenirlilik
Alt Boyut-Toplam Puan Analizi	Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi	Güvenirlilik
İç Tutarlık Analizi		
	Cronbach Alfa Analizi	Güvenirlilik
Test-Tekrar Test Analizi (n=30)		
Test-Tekrar Test Puan ortalamaları Arasındaki Uyumluluğun Değerlendirilmesi	Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi	Güvenirlilik
Test-Tekrar Test Puan Ortalamaları Arasındaki Farkın Değerlendirilmesi	Bağımlı Gruplarda t Testi	Güvenirlilik

Bulgular

Geçerlik güvenirlik çalışmasına katılan ebelerin yarısından fazlasının (%55.5) 34 yaş ve altında, yaş ortalamalarının 34.86 ± 5.61 ; mesleki deneyim süresi ortalamasının 5.65 ± 4.84 yıl olduğu saptandı. Bu bölümde; ebelerin profesyonel değerleri ölçeğini geliştirmek amacı ile gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen bulgular Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin kapsam (içerik) geçerliliği”, yapı geçerliliği (faktör analizi)” ve güvenirliği” başlıklar altında ele alındı:

Ölçeğin Kapsam (İçerik) Geçerliliği

Uzman görüşlerinin değerlendirilmesinde kapsam geçerlik indeksi kullanıldı. Buna göre 46 maddelik taslak ölçekte yer alan her bir maddenin anlaşılabilirlik ve ebelerin profesyonel değerleri konusundaki içerik yönünden uygunluğunu 1-4 arasında değişen derecelerde, ebelik ve değerler konusunda uzman 16 kişi (1 Profesör, 5 Doçent, 8 Yrd. Doçent, 1 Doktor, 1 Öğretim Görevlisi) tarafından değerlendirilmesi istendi. Puanlamada 1 puan: Uygun değil; 2 puan: Biraz uygun (maddelerin / ifadelerin uygun şekilde getirilmesi gerekir); 3 puan: Uygun (ancak ufak değişiklik gerekli); 4 puan: Çok uygun olarak belirlendi. Ölçek maddelerinin uygun olup olmadığına ilişkin verilen puan

ortalamaları, bu dördümlük likert tipi ölçek üzerinden, 3.24 ± 0.93 ile 4.00 ± 0.00 arasında bulundu. Uzman görüşünden elde edilen veriler üzerinde yapılan Lawshe'nin içerik geçerliliği oranının hesaplaması sonuçlarına göre tüm maddelerin kabul edilir nitelikte olduğu saptandı (15). Öte yandan taslak ölçeğin puan ortalaması ve Lawshe'nin minimum içerik geçerliliği oranlarının yanı sıra uzmanların maddelerin ifade şekli ve içeriği konusundaki önerileri de değerlendirildi. Bu güçlü istatistik verilere karşın, alınan geri bildirimler doğrultusunda maddeler tekrar gözden geçirilerek düşük oranda uygun bulunmayan ölçek madde (madde 9, madde 28) çıkarılmasına karar verildi. Sonuç olarak madde sayısı 44'e indi.

Ölçeğin Yapı Geçerliliği: Faktör Analizi

Kapsam geçerliliği için uzman görüşleri alınan Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği taslağının yapı geçerliliği faktör analizi ile incelendi. Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı 0.94 ve Barlett testi sonucu ileri düzeyde ($X^2=8542.246$, $P=0.000$) anlamlı bulundu. Faktör yapısının incelenmesinde Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve varimax rotasyon yöntemi kullanıldı. Buna göre ölçeğin faktör yük değerleri 0.40 olarak kabul edilmesi nedeniyle yapılan faktör analizinde toplam

Tablo 2. Taslak Ebelerin Profesyonel Değerler Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları (n=445)					
Ölçek Alt Boyutları	No	Maddeler	Maddelerin Faktör Yükleri	Özdeğer	Faktörlerin Açıkladığı Varyans(%)
Faktör 1 Ebelik ilişkileri	1	Ebe, sağlık hizmetine gereksinimi olan kadının biyolojik, psikolojik ve sosyo-kültürel doğasında bütüncül bakım verir.	0.805	5.847	19.489
	2	Ebe, uygulamalarında güncel, kanıta dayalı mesleki bilgileri kullanır.	0.761		
	3	Ebe, uygulama alanında disiplinler arası ekip çalışmasına önem verir.	0.759		
	4	Ebe, uygulamalarını etik ilkelere temellendirir.	0.698		
	5	Ebe, sağlığa zararlı kültürel uygulamaları ortadan kaldırmak için çalışır.	0.640		
	6	Ebe, kadınlara, sağlığı koruma ve geliştirme konusunda rol model olur.	0.613		
	7	Ebe, gerçekleştirdiği uygulamaların sorumluluk ve yükümlülüğünü üstlenir.	0.596		
	8	Ebe, meslektaşlarının gelişimini destekleyici nitelikte profesyonel ilişkiler kurar.	0.580		
	9	Ebe, hizmet verdiği birey ve sağlık ekibinin diğer üyeleri ile saygılı, yapıcı etkin ve samimi bir paylaşma inanır.	0.562		
	10	Ebe, uygulamalarında kullandığı teknolojinin, insanların hakları, onuru ve güvenliği ile uyumlu olmasına özen gösterir.	0.535		
	11	Ebe, kadına eğitim ve danışmanlık yapar.	0.426		
Faktör 2 Ebelik Uygulamaları	12	Ebe, hizmet sunarken kişisel çıkarlar gözetmez ve herhangi bir kişi ya da kurumla çıkar ilişkisine girmez.	0.738	4.986	16.622
	13	Ebe, ebelik hizmetleri ve tıbbi müdahaleler sırasında kadının mahremiyetini korur.	0.723		
	14	Ebe, bakımından sorumlu olduğu her kadını ve yenidoğamı değerli görür.	0.699		
	15	Ebe, hizmetleri karşılığında kurumları tarafından kendilerine verilen ücretler (maaşları) dışında, hizmet verdikleri kişiler ve gruplardan maddi bir karşılık beklemez.	0.687		
	16	Ebe, kadınların ilgisizlik, deneyimsizlik ya da ihmal nedeniyle zarar görmesini önler.	0.621		
	17	Ebe, mesleği ile ilgili yasa ve politikaların oluşturulmasına katılır.	0.602		
	18	Ebe, kadın, gebe ve yeni doğanın sağlık bakımı ve güvenliği açısından yetersiz ve yasaya uymayan girişimlere maruz kalmasını önler.	0.590		
	19	Ebe, kadınların sağlık gereksinimlerinin karşılanmasına yardım eder.	0.579		
	20	Ebe, kadının bakımı ve tedavisinden sorumlu sağlık ekibi üyelerinin dışındaki kişilerin, sağlık kayıtlarına ulaşmasını engeller.	0.464		
Faktör 3 Ebelik Bilgi ve Uygulamalarında Gelişme	21	Ebe, kapsamlı tanımla ile kadın sağlığının geliştirilmesini, sürdürülmesini ve hastalıkların önlenmesini sağlar.	0.738	4.251	14.171
	22	Ebe, mesleki bilgi ve becerilerini geliştirir.	0.706		
	23	Ebe, bilimsel araştırmalarda, araştırma etiği kurallarına uyar.	0.688		
	24	Ebe, bilimsel araştırmalarda, araştırma kapsamına alınan bireylerin haklarını savunur.	0.665		
	25	Ebe, kaynakları bireylerin gereksinimleri doğrultusunda adil paylaşır.	0.592		
	26	Ebe, ulusal ebelik derneğine üye olur.	0.574		
	27	Ebe, kadının kendisiyle paylaştığı özel ya da gizli bilgileri, hayati bir tehlike ya da yasal bir zorunluluk olmadığı sürece kimseyle paylaşmaz.	0.493		
Faktör 4 Ebelerin Mesleki Sorumlulukları	28	Ebe, bilgi ve becerisinin yeterli olmadığı uygulamaları, yeterlilik kazanana kadar gerçekleştirmez.	0.615	3.004	10.014
	29	Ebe, kendi haklarını koruyamayacak durumda olan kadının ve bebeğin haklarının savunuculuğunu üstlenir.	0.597		
	30	Ebe, kadınların haklarını savunacak yeterliliğe gelmeleri için kadınları cesaretlendirir.	0.529		

Tablo 3. Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin Madde-Toplam Puan Korelasyonu ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı (n=445)

No	EBELERİN PROFESYONEL DEĞERLERİ ÖLÇEĞİNİN MADDELERİ	r	p	Cronbach Alpha
1	Ebe, meslektaşlarının gelişimini destekleyici nitelikte profesyonel ilişkiler kurar.	0.586	0.000	0.95
2	Ebe, kadınların haklarını savunacak yeterliliğe gelmeleri için kadınları cesaretlendirir.	0.605	0.000	0.95
3	Ebe, sağlık ekibinin diğer üyeleri ve hizmet verdiği birey ile saygılı, yapıcı, etkin ve samimi bir iletişim kurar.	0.585	0.000	0.95
4	Ebe, uygulama alanında disiplinler arası ekip çalışmasına önem verir.	0.610	0.000	0.95
5	Ebe, uygulamalarında güncel, kanıta dayalı mesleki bilgilerini kullanır.	0.632	0.000	0.95
6	Ebe, sağlık hizmetine gereksinimi olan kadının biyolojik, psikolojik ve sosyo-kültürel doğasında bütüncül bakım verir.	0.626	0.000	0.95
7	Ebe, kadınlara, sağlığı koruma ve geliştirme konusunda rol model olur.	0.612	0.000	0.95
8	Ebe, uygulamalarını etik ilkelere temellendirir.	0.621	0.000	0.95
9	Ebe, sağlığa zararlı kültürel uygulamaları ortadan kaldırmak için çalışır.	0.636	0.000	0.95
10	Ebe, bilgi ve becerisinin yeterli olmadığı uygulamaları, yeterlilik kazanana kadar gerçekleştirmez.	0.547	0.000	0.95
11	Ebe, uygulamalarında kullandığı teknolojinin, insanların hakları, onuru ve güvenliği ile uyumlu olmasına özen gösterir.	0.639	0.000	0.95
12	Ebe, gerçekleştirdiği uygulamaların sorumluluk ve yükümlülüğünü üstlenir.	0.667	0.000	0.95
13	Ebe, kadına eğitim ve danışmanlık yapar.	0.613	0.000	0.95
14	Ebe, kadın, gebe ve yeni doğanın sağlık bakımı ve güvenliği açısından yetersiz ve yasaya uymayan girişimlere maruz kalmasını önler.	0.659	0.000	0.95
15	Ebe, ebelik hizmetleri ve tıbbi müdahaleler sırasında kadının mahremiyetini korur.	0.682	0.000	0.95
16	Ebe, kadınların sağlık gereksinimlerinin karşılanmasına yardım eder.	0.689	0.000	0.95
17	Ebe, hizmet sunarken kişisel çıkar gözetmez ve herhangi bir kişi/kurumla çıkar ilişkisine girmez.	0.652	0.000	0.95
18	Ebe, hizmetleri karşılığında kurumları tarafından kendilerine verilen ücretler (maaşları) dışında, hizmet verdikleri kişiler ve gruplardan maddi bir karşılık beklemez.	0.622	0.000	0.95
19	Ebe, mesleği ile ilgili yasa ve politikaların oluşturulmasına katılır.	0.665	0.000	0.95
20	Ebe, kadınların sağlık hizmetlerinde ilgisizlik, deneyimsizlik ya da ihmal nedeniyle zarar görmesini önler.	0.658	0.000	0.95
21	Ebe, bakımından sorumlu olduğu her kadını ve yenidoğanı değerli görür.	0.670	0.000	0.95
22	Ebe, kadının bakımı ve tedavisinden sorumlu sağlık ekibi üyelerinin dışındaki kişilerin, sağlık kayıtlarına ulaşmasını engeller.	0.658	0.000	0.95
23	Ebe, kadının kendisiyle paylaştığı özel ya da gizli bilgileri, hayatı bir tehlike ya da yasal bir zorunluluk olmadığı sürece kimseyle paylaşmaz.	0.592	0.000	0.95
24	Ebe, kendi haklarını koruyamayacak durumda olan kadının ve bebeğin haklarının savunuculuğunu üstlenir.	0.566	0.000	0.95
25	Ebe, kaynakları bireylerin gereksinimleri doğrultusunda adil paylaşır.	0.686	0.000	0.95
26	Ebe, bilimsel araştırmalarda, araştırma etiği kurallarına uyar.	0.670	0.000	0.95
27	Ebe, bilimsel araştırmalarda, araştırma kapsamına alınan bireylerin haklarını savunur.	0.662	0.000	0.95
28	Ebe, mesleki bilgi ve becerilerini geliştirir.	0.674	0.000	0.95
29	Ebe, kapsamlı tanılama ile kadın sağlığının geliştirilmesini, sürdürülmesini ve hastalıkların önlenmesini sağlar.	0.672	0.000	0.95
30	Ebe, ulusal ebelik derneğine üye olur.	0.550	0.000	0.95
TOPLAM				0.96

varyansın 63.82'sini açıklayan 44 maddeli 4 faktörlü yapıya ulaşıldı. Faktör yük değerleri 0.40'ın altında olan 9 madde (1, 2, 7, 12, 16, 18, 21, 22, 41) ve birbirinden ayırt edilmeyecek kadar yakın yükleri olan 5 madde (5, 35, 38, 39, 42) çıkarılarak yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın %60.29'unu açıklayan 30 maddeli 4 faktörlü yapı oluştu. Her faktörün öz değeri 1'in üzerinde ve her bir faktör tarafından açıklanan toplam varyansın 10.01 ile 19.48 arasında olduğu belirlendi (Tablo 2).

Ölçeğin Güvenirlik Çalışması

Ölçeğin güvenirliliğini belirlemek için test-tekrar test güvenirliliği ile ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve madde analizi/ madde-toplam puan korelasyon katsayıları hesaplandı.

İç Tutarlılık: Faktör analizinden sonra 30 maddeli ölçeğin güvenirliliğini ortaya koymak amacıyla yapılan Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0,96 olarak saptandı (Tablo 3).

Madde Analizi: Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonları 0.547-0.689 arasında bulundu (Tablo 3).

Test-Tekrar Test Analizi: Ölçeğin Test-Tekrar Test Puanı Ortalamaları Arasındaki Uyumluluk Durumunun Korelasyon Analizde; Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin 30 kişi ile 15 gün arayla yapılan test-tekrar test ölçümleri Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile hesaplandı. Buna göre ilk ve ikinci uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısının istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı olduğu belirlendi ($r=0.93$; $p=0.000$). Ayrıca Ölçeğin zamana göre değişmezliğini değerlendirmek için ebelerin test tekrar testten elde edilen puan ortalamaları bağımlı gruplarda t testi ile karşılaştırıldı ve puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı (Tablo 4).

Tartışma

Ebelik mesleği, meslek ölçütlerinden biri olan, günümüzde Ulusal Ebeler Derneğinin kabul ettiği ve Uluslararası Ebeler Konfederasyonu tarafından geliştirilen ve ebeliğin mesleki değerlerini yansıtan, etik kodlara sahiptir (5,13). Sözkonusu ebelik etik kodlarının, ebelik mesleğinde rehber alınma durumunun irdelenmesi gerekmektedir. Öte yandan varsayılan irdelenmeyi yapabilmek için geçerli ve güvenilir ölçme araçlarına gereksinim vardır. Bu noktadan hareketle araştırma, ebelerin profesyonel değerlerini belirlemede kullanılabilecek bir

ölçek geliştirilmesi amacı ile gerçekleştirildi ve araştırmadan elde edilen bulgular, aşağıdaki başlıklar altında tartışıldı:

Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin Kapsam (İçerik) Geçerliği

Geçerlik (validity) bir veri toplama aracının, incelemeyi amaçladığı kuram, kavram ya da değişkenle ilgili bileşenleri ne derecede kapsadığını ya da yansıttığını yargılamayı sağlayan önemli bir niteliktir. Aracın çok doğru ölçümler yapması, onun istenileni tam olarak yaptığını kanıtlamaz. Geçerlik sorunu araştırmacının ölçtüğünü düşündüğü değişkeni gerçekten ölçüp ölçmediği sorusu ile ilgilidir. Buna karşılık, ölçüm yanlılığı veren, değişken ölçümler yapan, yani güvenilirliği sınırlı bir aracın en geçerli göstergeleri içeriyor olsa bile yanıltıcı sonuçlar vermesi kaçınılmazdır. Bu nedenle geçerlik ve güvenilirlik, bir aracın birbirinden bağımsız olarak düşünülmemeyen iki önemli niteliğidir (15). Geçerliliğin sınanması için birçok ölçüt olmakla beraber, bu çalışmada ölçeğin geçerliliğini sınamak amacıyla içerik-kapsam geçerliliği ve yapı geçerliliğine bakıldı. İçerik-kapsam geçerliği, bir ölçekte bulunan maddelerin, ölçeğin amacına uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılır (16). Ölçeğin, kapsam geçerlik çözümlemesinde, uzman görüşüne dayalı nitel çalışmalarını, nicel çalışmalara dönüştüren 2 yöntem kullanılır: Lawshe Tekniği ve Dawis Tekniği (17). Bu çalışmada içerik-kapsam geçerliği Lawshe tekniği kullanılarak incelendi ve uzmanların değerlendirmesi sonucunda ölçeğin bazı maddelerinde düzenlemeler yapıldı. Bunun yanı sıra benzer ifadeler içeren 2 madde çıkartıldı. Ölçek maddelerinin uygun olup olmadığına ilişkin verilen puan ortalamaları, dördümlü likert tipi ölçek üzerinden, 3.24 ± 0.93 ile 4.00 ± 0.00 arasında bulundu. Puan ortalaması ve Lawshe'nin minimum içerik geçerliği oranlarının yanı sıra uzmanların maddelerin ifade şekli ve içeriği konusundaki önerileri de değerlendirildi. Sonuç olarak içerik-kapsam geçerliği sonrası taslak ölçeğin madde sayısı 44'e indi.

Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin Yapı Geçerliği (Faktör Analizi)

Daha önce de belirtildiği gibi geçerlilik, ölçülen değişkeni gerçekten ölçüp ölçmediğini, diğer bir deyişle "neyi ne denli doğru" olarak ölçtüğünü gösterir (18).

Tablo 4. Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği ve Alt Boyutlarının Test ve Tekrar Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması ve Korelasyonları (n=30)

Ölçek ve Alt Boyutları	İlk Uygulama Ort.±SS	İkinci Uygulama Ort.±SS	t	p	r	p
Ebelik İlişkileri	48,76± 6,60	48,63± 6,59	0,338	0,738	0,94	0,000
Ebelik Uygulamaları	40,23± 5,41	40,20± 5,28	,108	0,915	0,95	0,000
Ebelik Bilgi ve Uygulamalarında Gelişme	30,60± 5,33	30,73± 4,70	-,308	0,761	0,89	0,000
Ebelerin Mesleki Sorumlulukları	12,56± 2,19	12,56± 2,11	0,000	1,00	0,86	0,000
EPDÖ (Toplam)	132,16± 17,31	132,13± 16,41	0,030	0,976	0,93	0,000

Geçerliliğin sınanmasında bir diğer ölçüt yapı geçerliliğidir (19). Yapı geçerliği, ölçülen ölçeğin ne olduğu ile ilgilidir. Bu çalışmada taslak ölçeğin geçerliliği, tek bir yapıyı ölçüp ölçmediğini test etmek için bir faktör analizi tekniği olan, Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve varimax rotasyon yöntemi kullanılarak test edildi. Faktör analizi, yapı geçerliliği incelemede en güçlü yöntem olup, aynı niteliği ölçen maddeleri bir araya toplaya-rak daha az sayıda faktörle yapılmasına ola-nak verir (18).

Ayrıca örneklem büyüklüğünün uygunluğunu değerlendirmek için, Kaiser-Meyer Olkin (KMO) testinin değerine bakmak gerekir. Örneklem büyüklüğünün yeterli olması için, değeri 0-1 aralığında olan KMO testinin oranı 0,5'in üzerinde olmalıdır (19). Oran ne kadar yüksek olursa veri setinin faktör analizi yapmak için o kadar uygun olduğu ifade edilmektedir. KMO değeri 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0,5'in altında ise kabul edilemez olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı 0,94 ve Barlett testi sonucu ileri düzeyde ($X^2=8542,246$, $P=0,000$) anlamlı bulundu. Buna göre örneklem sayısı faktör analizini yapabilmek için yeterlidir.

Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği taslağının faktör yük değerleri 0,40 olarak kabul edilmesi nedeniyle yapılan faktör analizinde toplam varyansın %63,82'sini açıklayan 44 maddeli 4 faktörlü yapıya ulaşıldı. Faktör yük değerleri 0,40'ın altında olan maddeler çıkarılarak yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın %60,29'unu açıklayan 30 maddeli 4 faktörlü yapı oluştu. Elde edilen faktörlerin yapısını oluşturan bileşenler ince-nerek faktörlere "Ebelik İlişkileri", "Ebelik Uygulamaları", "Ebelik Bilgi ve Uygulamalarında Gelişme", "Ebelerin Mesleki sorumlulukları" isimleri verildi. Bununla birlikte faktör analizi sonuçlarına karşın birkaç boyutla ilişkili olabilecek maddelerin bulunması ve bazı

maddelerin diğer bir boyutta yer alabileceği düşünülerek ölçeğin tek boyutlu olarak değerlendirilmesine karar verildi.

Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği' nin Güvenilirliği

Geçerlilik ve güvenilirlik, iyi bir ölçme aracıyla aranan temel niteliklerdir. Bir ölçmenin geçerli olabilmesinin ilk koşulu güvenilirliğinin olmasıdır (17). Ölçeğin taşınması gereken özelliklerden birisi olan güvenilirlik, bir ölçme aracıyla aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde elde edilen ölçüm değerlerinin tutarlılığının ve homojenliğinin bir göstergesidir (21). Ölçme araçlarının iç tutarlılığı (internal consistency) aracın belli bir amaçla bağımsız birimlerinden oluştuğu ve bunların, bütün içinde, bilinen ve birbirine eşit ağırlıkları olduğu varsayımına dayanan bir kavramdır. İç tutarlılığa bu nedenle aracın benzeşikliği (homojenlik) de denmektedir. Ölçeğin bütün birimlerinin ilgilenilen değişkeni ölçme yeteneğinde olduğunu belirleyen güvenilirliktir. Alfa Katsayısı (Cronbach alfa) ve Madde-Toplam Puan Korelasyonu iç tutarlılık güvenilirliğini sınamada kullanılan yöntemlerden ikisidir (15,22).

Bu çalışmada EPDÖ maddelerinin iç tutarlılığını ortaya koymak için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve madde analizi/ madde-toplam puan korelasyon katsayıları hesaplandı. Faktör analizi sonucu 30 maddeli ölçek halini alan taslak EPDÖ'nün güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla yapılan Cronbach Alpha katsayısı 0,96 olarak saptandı. Ölçeklerin güvenilirliğini sınamak için kullanılan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,40'dan küçük ise ölçme aracı güvenilir değildir, 0,40-0,59 arası düşük güvenilirlikte, 0,60-0,79 arası oldukça güvenilir, 0,80-1,00 arası ise yüksek derecede güvenilir olarak değerlendirilir (22). Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısının 0,96 olması, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bir ölçekteki maddeler, eşit ağırlıkta ve bağımsız üniteler şeklinde ise, her madde ile toplam değerler arasındaki korelasyon katsayısının yüksek olması beklenir. Korelasyon katsayısı ne kadar yüksek ise o maddenin ölçülmek istenen nitelikle ilişkisi o derece yüksektir. Madde toplam puan korelasyon katsayısının hangi ölçütün altına düşünce güvenilirliğinin yetersiz sayılacağı konusunda belirli bir standart olmamakla birlikte; korelasyonların negatif olmaması ve 0.25 veya 0.30'un üzerinde olması önerilmektedir (23). Diğer güvenilirlik çalışması için 30 maddelik EPDÖ'nün madde-toplam puan korelasyonları incelendiğinde, korelasyon katsayılarının (Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu) 0.54-0.68 arasında değiştiği saptandı. Elde edilen bu değerler arasında negatif yük taşıyan ve 0.30'un altında bulunan korelasyon katsayısının bulunmaması ölçeğin iç tutarlılığına, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının yanı sıra diğer bir istatistik yöntemi kullanılarak, işaret etti.

Bir güvenilirlik yöntemi olarak zamana göre değişmezlik, aracın değişik zamanlardaki yinelenmeli ölçümlerde benzer ölçüm değerlerini sağlama özelliği ile ilgilenir (15). Ebelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin zamana göre değişmezliğini değerlendirmek için güvenilirlik analizi olarak ebelerin test ve tekrar testten elde edilen puan ortalamaları bağımlı gruplarda t testi ile karşılaştırıldığında, puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($t=0.030$; $p=0.976$). Ayrıca taslak ölçeğin toplam puanının test-tekrar test korelasyon katsayısının istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı olduğu belirlendi ($r=0.93$; $p=0.000$). Elde edilen bu sonuçlar, ölçeğin belli aralıklarla yapılan ölçümlerde benzer değeri ölçtüğünü, ölçümler arası tutarlılığın olduğunu ve homojenliğini gösterdi.

Sonuç

Bu çalışma sonucunda ebelerin profesyonel değerlerini belirlemede kullanılabilecek EPDÖ geliştirildi. EPDÖ 5'li likert tipinde ("önemli değil" yanıtı "1", "biraz önemli" yanıtı "2", "önemli" yanıtı "3", "çok önemli" yanıtı "4" ve "son derece önemli" yanıtı "5 puan olmak üzere) bir ölçektir. Ölçekte ters kodlanması gereken ifade bulunmamaktadır. Ölçekten elde edilebilecek toplam puan 30-150 arasında değişmekte, ayrıca değerlendirme için bir hesaplamanın yapılması gerekmektedir.

Hesaplama;

Bireyin Ölçek Puanı =(Ölçekten Alınan Toplam Ham Puan) X 100 / (Ölçek Maksimum Ham Puanı) formülü ile yapılmaktadır.

Puanlar yükseldikçe ebelerin profesyonel değerlerinin olumlu olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bu çalışmada araştırma kapsamına alınan ebelerin EPDÖ puan ortalaması 87.60 (SD=10.30; Minimum=56.67; Maximum=100) bulundu. Öte yandan EPDÖ ölçeğinin faktör analizi çalışmalarının sürdürülmesi, böylece alt boyutlarının değerlendirilmesi önerilebilir.

Teşekkür

İstanbul bölgesinde;

- İstanbul Fatih Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği' ne bağlı 3 hastanede,
- İstanbul İli Anadolu Kuzey Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği'ne bağlı 2 hastane,
- İstanbul İli Güney Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği' ne bağlı 2 hastane,
- İstanbul İli Çekmece Bölgesi Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği'ne bağlı 1 hastanede görev alan ebelere, çalışma süreci boyunca desteklerinden dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynaklar

1. Gündüz Y, Coşkun S. Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması 2012; 13,1;111-131.
2. Adams D, Miller B. K. Professionalism in nursing behaviors of nurse practitioners. Journal of Professional Nursing 2001; 17(4): 203-210.
3. Kaya N, Aştı T, Acaroğlu R, Kaya H. Hemşire Öğrencilerin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri Ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006; 10(3): 1-11.
4. Kaya H, Akçin E, Işık B, Kaya N. Personal and professional values held by baccalaureate nursing students in Turkey: A longitudinal study, Nursing Ethics 2016; 23(1): 1-16.
5. Ergin A, Özcan M, Acar Z, Ersoy N, Karahan N. Determination of national midwifery ethical values and ethical codes: In Turkey. Nursing Ethics 2013; 20(7): 808-818.
6. Yıldırım G, Koçkanat P, Duran Ö. Ulusal ebelik kodları ve meslek değerleri [National codes of midwifery and professional values]. STED. 2014; 23(4): 148-154.

7. Mivsek, P, Pahor M, Hlebec V, Hundley V. How Do Midwives In Slovenia View Their Professional Status?. *Midwifery* 2015; 1193–1201
8. Erbil N, Bakır A. Developing inventory of professional attitude at occupation. *Journal of Human Sciences* 2009; 6(1): 290-302.
9. Cheyney M, Bovbjerg M, Everson C, Gordon W., Hannibal D, Vedam S. Development and validation of a national data registry for midwife-led births: the midwives alliance of north america statistics project 2.0 Dataset. *Journal of Midwifery & Women's Health* 2014; 59(1), 8-16.
10. Wagner V.V, Risk talk: Using evidence without increasing fear. *Midwifery* 2016; 38: 21-28.
11. Şahin Orak N, Ecevit Alpar Ş. Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği'nin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Musbed;2(Suppl. 1)* 2012; S22-S31.
12. Selman D. Professional Values And Nursing. *Med Health Care And Philos* 2012;14: 203–208
13. Özcan M, Akpınar A, Ergin A. Personal And Professional Values Grading Among Midwifery Students. *Nurse Ethics* 2012; 19: 399
14. Kaya H, Işık B, Şenyuva E, Kaya N. Hemşirelik Öğrencilerinin Bireysel Ve Profesyonel Değerleri. *Anadolu Hemşirelik Ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012; 15: 1
15. Erefe İ. Veri Toplama Araçlarının Niteliği [Quality of Data Collection Tools]. Erefe, İ. (Ed.). *Hemşirelikte Araştırma İlke Süreç ve Yöntemleri* [Principle Process and Methods of Nursing Research]. Odak Ofset, Ankara 2002; 171-187.
16. Çolak E. Öğrenme yaklaşımları envanterinin dilsel eşdeğerlik, güvenilirlik ve geçerlilik çalışması [The bilingual equivalence, validity and reliability of the learning process questionnaire]. *Journal of Çukurova University Institute of Social Sciences* 2007; 16(1): 197-212.
17. Çam M. O, Baysan-Arabacı L. Tutum ölçeği hazırlamada nitel ve nicel adımlar [Qualitative and quantitative steps on attitude scale construction]. *Turkish Journal of Research & Development in Nursing* 2010; 12(2): 59-71.
18. Önler E, Varol Saraçoğlu G. Hemşirelikte Meslek Seçimi Ölçeğinin Güvenilirlik Ve Geçerliliği. *DEUHYO ED* 2010; 3(2), 78-85
19. Patır S. Faktör Analizi İle Öğretim Üyesi Değerleme Çalışması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi* 2009; Cilt: 23, Sayı: 4
20. Tuğut N, Gölbaş Z. Cinsel Yaşam Kalitesi Ölçeği - Kadın Türkçe Versiyonunun Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Cumhuriyet Tıp Dergisi* 2010; 32: 172-180
21. Ercan İ, Kan İ. Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik [Reliability and validity in the scales]. *Uludağ Medical Journal* 2004; 30(3): 211-216.
22. Akgül A, Çevik O. İstatistiksel Analiz Teknikleri [Statistical Analysis Techniques]. Emek Ofset, Ankara 2005
23. Gözüm S, Aksayan S. Kültürlerarası Ölçek Uyarlaması İçin Rehber İi: Psikometrik Özellikler Ve Kültürlerarası Karşılaştırma. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2003; 1,3-14.